

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 29. ФЕБРУАРА 1892.

ГОД. XVII.

ПОЗОРИШТЕ

БРОЈ 14.

УРЕЂУЈЕ А. ХАДИЋ.

Излази за време бављења позоришне дружине у Н. Саду свака о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

ЗАДУЖБИНА

СЛИКА ИЗ СРПСКЕ ПРОШЛОСТИ, У ПЕТ ЧИНОВА, НАПИСАО МИЛОРАД П. ШАПЧАНИН.

Сваки век има своју поезију. Народна епска песма твор је ранијих векова; уметничка песма све је више и више потпискује. Данас се епске народне песме само читају, али се не певају; оне су се преживеле. Оне више нису живот, него остаци негдашњег народног живота, слика његова, слика народне прошлости. У њима има прекрасних момената, који заслужују да се оживе, да се панесу пред ширу публику, а зато је најподеснија позорница. Код таквог уметничког епа са драмским обликом не сме се тражити онो јединство и тесна узрочна веза у догађајима, што се тражи у драмама. Такве песничке облике ваља увек ценити као неку врсту савремене епске песме, и у колико су они живљи, у колико су с више духа и песничког полета израђени, у толико већу похвалу за- служују.

Почињући од најстаријих народних епских песама па до најновијих о ослобођењу Србије, опевана је у њима српска прошлост, живот, мисли и душа српског народа.

Сваки важнији догађај у своме политичком животу народ је опевао по којом песмом. Битка косовска јесте најзначајнији и најсудбоноснији догађај у историји балканских народа, а нарочито по Србију, јер је њу стао државне слободе; и народ српски опевао је читавим циклусом песама пораз косовски. У тим песмама народ српски тужи за својом слободом, за коју се бо-

рио готово за све време свога државног живота. С тога ипје ни чудо, што су се на томе догађају зауставили и многи наши драмски песници.

„Слобода ипје ништа друго до скуп установа, што чине величину и благостање народа, а међу тим установама прво место заузима слободна црква“. Природно је, дакле, да је народ српски, певајући о својој величини и слободи, певао на првом месту о својој цркви, где је прво и назрео своју пропаст. Доказ је песма „Зидање Раванице“, која се може ставити на челу песама о косовској битки. У тој песми назрео је српски народ своју пропаст с пуно узвишености, чистоте, дубине мисли и осећаја; она изгледа као самртно звено, које отлашује близку смрт изнурене ондашње српске државе; изгледа као последња нада, туговање самртника, кога су спутали тепки ланци беде и несреће; а сјај и богатство, које у њој одблескује, то су последње варнице, које се гасе на огњишту, на коме је букео пламен српске слободе, богатства, величине, напретка. Густи и страшни облаци натуштили су ведро небо Србије, а народ српски, осећајући страшну буру, напреже све своје последње сile, да се изчупа из домаћаја душманске спле; и понито је учинио све, што се од њега могло тражити, он је упрљо поглед у Бога, да у њега измоли милост. То је најувишенји тренутак пред одсудну борбу, појмајући њега може човек појмити очајну борбу, коју је српски

народ поделио с Турцима на пољу Косову. Тада тренутак достојан озбиљне студије, још достојнији писничкога полета, узео је Шапчанин за предмет своје „Задужбине“, и у њој је верно и живо насликао ондашње стање, и изнео у свој лепоти последњи позданак српске славе и величине.

За богато постављеним столом седи цар Лазар са породицом и дворанима; слави своје крсно име. Ту се саветује са својим војводама, како да се отресуј Турака, који су са свију страна притеснили Србију. Сви су за то, да се оружано да се спрема за очајну борбу; а да Турцима не би оружје пало у очи, Југ светује да цар гради задужбину:

„Па кад султан и чује и види,
Да се овде грађевине граде,
Троши новац у светиње таке,
Вероваће да хоћемо мира,
Да о ратној спреми не мислимо
Па ће с војском куд на другу страну.“

Цар прима Југ-Богданов савет, и решава се да гради задужбину:

„Ударићу темељ од олова сама,
А платна од светлог мраморнога кама,
Покрићу је сребром из рудника моји,
И жејеним златом што узалуд стоји;
Зографа ћу првог из Атона звати,
Драгог му камења и бисера дати
Пред олтаром да нам иконостас спрема,
Да га сјајнијега ни Цариград нема!“

На то устаје Милош Обилић и светује цару, да не гради таке задужбине, јер:

„Нема лепше цркве у хришћанству,
Него што је Хилендар атонски.
Је ли она покривена сребром,
Окићена бисером и златом?
Милешева, Ђурђеви Стубови,
Грачаница, Високи Дечани,
Задужбине славних Немањића,
Јесу љ' царе, од сребра и злата,
Од бисера и камена драга? . . . . .

Обориће Раваницу цркву
Поскидаће и сребро и злато,
И бисерје и драго камење,

Растуриће и темеље доње,
Повадити бакар и олово.
Оловом ће бити Србадију,
Златом, сребром и драгим камењем
Окитити каде и оружје,
Подсемеват' се нама ћаурима.“

Милошев предлог би примљен и цео збор прихвата цареву одлуку:

„Гради, царе, Раваницу цркву,
Гради, царе, штитио те Бог!
И царицу и Стевана
Наследника твог!

Твоју славу казиваће црква,
Кад ни једног не буде од нас,
У њој не ће умукнути
Твог народа глас!“

Зидање задужбине поверил цар Раду Жапмару, а надзиривање седом Југу и његовим споменима.

По народној песми Југовићи су себични и користељубиви јуди, који су се огрешили о цареву заповест; они

„Све царево продадоше пиво,
И цареву хазну затомише,
И надницу лаку оставише,
А надницу по једну асприцу,
Напојницу по једну чашицу;
Не светкују петка ни нећељу,
Ни Илију, који громом бије,
Ни Марију, која муњом пали.“

Међу тим, Шапчанин је скину ову јагу с Југовића и представио их као младиће бујне и непромишљене, које је завео на странутицу неки седији богоумил, безбожник, лажни апостол, како вели Јанко Хомољанин.

„Шта ће нама цркве, манастири,
Шта ће нама црни калуђери,
Шта попови, шта ли светитељи?
Сваки за се нек се Богу моли,
Свако место божија је црква,
Где год станеш молити се можеш,
веди пустиник Југовићима, који прихваћају његов савет врло радо, и гледају да склоне и

свога оца да пристане уз њих. Али кад их стари Југ одбје с гњевом, јер:

„Цер столетни не свија се лако,
Лавови се стари не питоме,
Ваке стене нити пржи сунце
Нити ломе валови живота...“
они и против воље очеве учине што су наумили
и сараорима даду надншу:
„Од перпера једну половину
Напојнице чашу о оброку.“

Кад се Раде налмаре пожали цару, разгњеви се овај на Југовиће и хоће строго да их казни, што нису послушали његову заповест, али га умилостиви Живко Хомољанин, који је цару везана довео пустњака, виновника непо слушности Југовића. Цар оправшта Југовићма и сви заједно, водећи собом богумила, одлазе цркви Раваници. Када утледа цркву, пустњак потресен и узбуђен пада на колена и узвикује:

„Боже, терет греха с мојих плећа скини,
Заблуделог слугу милостиво прими!
Пред очима мојимлик Господов сија,
Куда цео народ онамо ћу и ја!“

То је у кратко, садржина ове слике. Она је пуна поетских лепих момената, слика. Међу најлепши долази четврти чин, где царица с дворкињама и везе „утвари“ за Раваницу. Та се слика може потпуно сравнити са оним, где обесни спи цара Тарквинија затиче Колатинову жену с преслицом у руци; или са сликом, коју нам пружа песник у „Одисији“, где лепа Пенелопа са својим слушкињама преде и чешља вуну. Тој слици ип мало не уступа призор, кад Југовићи моле оца да умали надншу сараорима, а он их гњевно одбија.

По народној песми израђен је само костур, само радња ове слике. Међу тим свака личност у њој представник је културног стања, у коме се Србија тада налазила.

Она слика, где царица са својим дворкињама везе свете утвари за Лазареву задужбину, узета је из самога живота; не само на двору,

нега по домовима све српске господе везене су црквене ствари, што је карактеристичан знак оног времена.

Драго, златар, веран је тип оних српских мајстора, који су, радећи златне ствари, у својој побожности певали црквене песме; они су се одавали своме послу и душом и телом, за то су њихови рукотвори били узвишени лепоте, која их је начинила вештацима.

Живко Хомољанин живи је слика старе српске властеле, која никако ип је могла да се прилагоди дворским церемонијама, али која је увек прва стајала на бранику српске слободе, српске државе; та је властела с пуно пожртвовања лила своју крв за срећу и славу Србије, која се само њеном помоћу могла испети на олимпску висину, са које је у XIV. веку блестала над осталим државама балканског полуострва.

Богумил, пустњак, представник је оних нездовољника, који су били повод унутрашњем раздору, повод пропasti српској. Писац га је истакао као верског нездовољника, да би дао већег значаја раду његовом. И запста, кад се узме да је религија у оно доба играла ону важну улогу, какву данас игра националност, мора се признати, да је писац с пуним успехом постигао жељени циљ.

Тако је и са осталим особама. И када то све скупите, добијете лепу, на историјској основи израђену слику ондашњег културног стања у српској држави. Грађа јој је симетрично подељена, те нема раззвучених и натегнутих места. Стил је једар и енергичан, чиме се увек одликују Шафчанинови радови. Поред неких мањих техничких недостатака, које ип је вредно ип помињати, ова слика с правом се може узети као најбољи рад ове врсте на београдској по зорици.

Д. Л. Ђокић.

ЖИСТИЖИ

ИЗВЕШТАЈ

местног одбора за српско народно позориште у Вуковару за време од 21. авг. до 24. септ. 1891.
ПРИМАЊЕ

ИЗДАВАЊЕ

Месец и дан	У пречинити	Наслов представе	КАСА	ПРЕЧИНАТА	УКУПНО	Месец и дан	Прилог број	Наслов	
22/8	1	"Мехурчић"	3730	335	—	37230		Пре доласка дружине	
22/8	2	"Лионски Улак"	4040	24	—	6440	8/8	разних пзатака . . .	11 80
24/8	1	"Буњевка"	12820	15	—	14320	20/8	Рачун тесара	14 40
27/8	3	"Курјак и Јагње"	7175	16	—	8775		Изнајмљене просторије за	
5/9	—	Прилог Ж. Станић М. Петровић и Меркадан	3	—	—	3	27/8	гардеробу "Ферије" . .	12 —
27/8	4	"Риђокоса"	6220	22	—	8420		Лиценцусљед забрањ. пред.	
39/8	5	"Федора"	5260	6	—	5860	8/9	по кр. кот. бл. "Норма" . .	10 —
1/9	—	"Пут око земље"	23860	312	—	55060		За сламу при липитут.	— 10
1/9	2	"Липитутани"	98	10	—	108	9/9	представи	2 32
3/9	3	"Липитутани"	62	21	—	83	9/9	Почтарије за тисканице	4 —
4/9	4	"Диран и Диран"	4280	15	—	5780	9/9	из Кикинде	44 10
7/9	7	"Марија ћеби пуковније"	4440	28	—	7240	10/9	Рачун штампари	4 —
8/9	—	"Краљ Вукашин"	130	4	—	134	11/9	" Франца Козловића . .	3 —
	5	"Из захвалности"					—	" Франца Козловића . .	1 —
10/9	8	и "Мој цец"	1540	20	—	3540	14/9	Гајдашу за пред. Врачара	
12/9	9	"Врчара"	3360	14	—	4760	14/9	Рачун Ал. Милчинског	
14/9	10	"Краљ Лир"	6060	36	—	9660		за ноте	1 50
15/9	—	"Распикуба"	19280	—	—	19280	23/9	Скупљачу прет. (остатак)	1 —
17/9	11	6 "Некљужев"	3060	18	—	4860		Музика за 18 представа	
18/9	—	"Деч. представа"	5680	16	—	7280	23/9	наших по ф. 8	144 —
19/9	7	"Раденичка по- бuna"	6760	8	—	7560	23/9	Музика за 2 представе	
21/9	12	"Гроф Монте Христо"	5220	—	—	5220	23/9	липитутан. ф. 6 . . .	12 —
21/9	—	Посластичар за место	4	—	—	4	23/9	Послуга за 20 представа	
22/9	—	Повратак од штам- пара	350	—	—	350	14	по 90 н.	18 —
22/9	—	За продате исече- не даске	5	—	—	5	15	Рачун управ. г. Д. Ружића	1685 06
12 8			153335	920	—	245335	16	Рачун фризера	16 —
							17	" Франца Козловића . .	20 43
							18	Арене 20 представа и	
							19	2-пут клавир	124 —
								Осветљење	41 27
								Опћинском поглаварству	28 30
								Рачун гроžђара	3 80
								" штампара	36 58
								Хајрих Филип (мушка гардероба) . . .	19 05 2257 71
								Вишак као чист приход .	195 64
									245335

У Вуковару, 24. септембра 1891.

А. Панић, с. р. благајник

Прегледано и за добро пронађено:

У Вуковару, 4. октобра 1891.

Мих. Рогулjić, с. р. Љубиша Михајловић, с. р. Ђура Бановић, с. р. Јован Бановић, с. р.
председник мест. одбора Васа Лукић, с. р. Никола Панић, с. р. А. Марић, с. р. Др. Л. Велић с. р.

Издаје управа српског народног позоришта.